

Flodr, Miroslav

Olomoucká kapitulní knihovna a její inventáře na počátku 15. stol.

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1958, vol. 7, iss. C5, pp. [76]-97

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102820>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MIROSLAV FLODR

OLOMOUCKÁ KAPITULNÍ KNIHOVNA A JEJÍ INVENTÁŘE NA POČÁTKU 15. STOL.

K významným souborům středověkých rukopisů v českých zemích patří nepochybně knihovna olomoucké kapituly. Zaujímá přední místo mezi ostatními sbírkami nejen svojí obsáhlostí (čítá více jak 600 kodexů, z nichž daleko převážná část pochází z doby starší 16. stol.), nýbrž především pro svoji starobylost (nejstarší kodexy pocházejí z konce 11. a 1. poloviny 12. stol.) a nevšední obsahovou náplň. Již pro tyto zaslouží si plným právem pozornost. Historikův zájem, zejména badatele, zabývajícího se studiem našeho středověkého kulturního vývoje, však vedle jednotlivostí poutá knihovna i ve svém souhrnu, kde se jeví jako sourodý a v převážné míře původní (středověký) celek. Jak dalece je takový dojem, získaný na základě zběžné prohlídky rukopisů, oprávněný, můžeme zjistit pouze sledováním vzniku a postupného růstu knihovny. Lze tu postupovat dvěma způsoby, které si nejsou nikterak protichůdné, naopak se navzájem doplňují a každý z nich přináší specifické poznatky.

1. Na základě paleografickém (a ostatních vědních oborů, které jsou nezbytné ke kritickému zvládnutí rukopisu) je možno usilovat především o vyřešení otázky, kdy a kde daný rukopis vznikl. U těch, které vykazují znaky cizí provenience (t. j. vznikly mimo rámec instituce, v jejíž knihovně jsou dnes uloženy), je nezbytné ještě další zjištění, kdy a jakým způsobem se dostaly do knihovny. Vycházíme zde tudíž z kritiky materiálu, tvořícího vlastní knihovnu. Je to postup velmi pracný, ovšem pro využití jednotlivých kodexů jako historického pramene zcela nezbytný. Pokud jde o získání obrazu vývoje a struktury knihovny jako celku, má však některé nedostatky. Jednak ne u všech rukopisů se nám podaří jen na základě jejich vlastních indicí zjistit okolnosti, za kterých se rukopis dostal do knihovny, jednak pak zůstanou zcela nepodchyceny veškeré ztráty, k nimž v knihovně během jejího vývoje zcela nepochybně docházelo.

2. Lze vyjít ze záznamů o rukopisech a knihovně nejrůznější povahy. Vedle drobných zmínek o opisování, výměně, darování či koupi jednotlivých kodexů (případně i větších celků), jsou to zejména inventáře a katalogy knihovny, podávající v určitém uspořádání výčet všech rukopisů, které v době pořízení těchto seznamů v knihovně existovaly. Bohužel podobných památek (hl. inventářů a katalogů) nemáme u nás mnoho, u některých knihoven se dochovaly jen zcela ojediněle, u valné většiny pak naprosto chybí.¹ Samostatných inventářů nebo dokonce katalogů středověkých knihoven máme v našich zemích dochováno vskutku jen nepatrný počet.² Ponejvíce tvoří dnes známé

seznamy součást inventárních soupisů veškerého movitého majetku příslušné instituce, k jejichž vedení se u nás soustavněji přistupuje od poloviny 14. stol.

Záznamy o jednotlivých rukopisech se v těchto seznamech soustřeďují sice především na fyzický popis kodexu (pro autora soupisu je to především inventární předmět), přesto však strohé údaje o obsahu a místy též o způsobu nabytí znamenají velmi cenný přínos. Ovšem k využití takových údajů je nezbytné kritické zvládnutí těchto pramenů. Nejen ve smyslu objasnění otázky, kdy, za jakých okolností a za jakým účelem tyto památky vznikly, nýbrž — a to především — zjištěním, o které z dnes dochovaných kodexů se v seznamech jedná, tudíž identifikací dnešní látky s materiálem, zaznamenaným v soupise. Uspokojuje-li prvá část řešení naše úsilí o poznání struktury knihovny jako celku v určité fázi jejího středověkého vývoje, přináší identifikace zvláště cenné poznatky pro zpracování a využití příslušných kodexů (jejím prostřednictvím se často dostáváme až k samému vzniku rukopisu). Při identifikaci je však nutný velmi opatrný postup. Vskutku je tam, kde fyzický a věcný popis (či některý z nich) rukopisu v inventáři ve srovnání s dnešním kodexem prokazuje zcela jednoznačně spojitost, lze provést ztotožnění. Je ovšem třeba chápat dnešní rukopisnou látku ve srovnání se středověkými seznamy nikoliv staticky, nýbrž vývojově. Na př. mnohé kusy, zaznamenané v inventáři samostatně, tvoří dnes součást konvolutů či mají na místě staré, opotřebované vazby, novou. Nebo některý z dnešních kodexů obsahově i svojí vnější formou odpovídá rukopisu v záznamu soupisu, je však pouze jeho mladší náhradou (ztráta, opotřebování) atp. Obtíží je zde celá řada. Úspěch identifikace je vedle povahy popisu kodexů v inventáři (či katalogu) závislý především na dnešním stavu dochování knihovny a na naší znalosti jejího materiálu.

V případě knihovny olomoucké kapituly nacházíme v naznačených okolnostech příznivou situaci díky třem inventářům, které nám umožňují poznání rozsahu a struktury této sbírky na počátku 15. stol. Nejstarší z nich se hlásí do r. 1413,³ ostatní dva spadají na samý skloněk revolučního hnutí husitského, kdy vznikají v krátkém časovém rozpětí pěti let r. 1430⁴ a 1435.⁵ Oba také spolu úzce souvisí a posledně z nich uvedený soupis z r. 1435 představuje svým rozsahem nejuplněji seznam všech movitostí, náležejících v té době kapitule, a vyvrcholení inventarisačních pokusů, s nimiž se setkáváme v olomoucké kapitule v prvních desetiletích 15. stol.⁶ Obsáhlost textu inventářů určila formu jejich vyhotovení. Písař inventáře z r. 1413 užil rozměrného pergamenu (66×46,5 cm), na němž rozdělil úhledně napsaný text do tří sloupců na lici a dvou neúplných sloupců na rubu. Vyhovoval-li tento způsob provedení ještě při pořízení soupisu v r. 1430, i když v měřítku podstatně větším (80×53), bylo již v r. 1435 třeba dát inventáři knižní formu. Je to sešit o 6 pergamenových listech (39×28), hustě popsaných ve dvou sloupcích zběžnou kursivou.⁷ V těchto vnějších změnách nelze ovšem spatřovat jen důsledek narůstání kapitulního mobiliáře, ale též (vedle jiných důvodů, jež vyplynou z dalšího) do značné míry výraz odlišného pojetí látky, která má být předmětem soupisu. V tomto smyslu se odlišnost projevila nejvýrazněji mezi inventáři 1413 a 1430 na straně jedné a inventářem 1435 na straně druhé. Všechny tři soupisy se sice přidržují rozdělení movitostí na čtyři základní skupiny („calices, clenodia, ornamenta, libri“),⁸ inventář 1435 však k nim přidává obsáhlý oddíl „privilegia“, zachycující všechny písemnosti listinné povahy tamního archivu. Zařazení soupisu listin do inventáře není v tehdejší době tak obvyklé,⁹ zcela

dobře však odpovídá požadavkům, kladeným církevními předpisy na tyto soupisy.¹⁰

Nejstarší seznam je uveden nepříliš rozsáhlým odstavcem, z něhož poznáváme autora inventáře. Je jím olomoucký kustos Ondřej Stojslav z Jevíčka,¹¹ jehož pečeť je k inventáři přivěšena, který z podnětu děkana a kapituly olomoucké provedl ve dnech 24., 25. a 27. března 1413 v přítomnosti kanovníků a vikářů tu jmenovaných přehlídku předmětů, náležejících kapitule a uložených převážně v sakristii. Veškeré předměty, které tu nalezl, si podle jejich povahy rozdělil, jak sám uvádí, na čtyři základní skupiny (calices, clenodia, ornamenta, libri). I když vlastní vyhotovení inventáře označuje výslovně jen oddíly knih a rouch, ukazuje ostatní text, že předchozí dělení předmětů bylo i v této deficitivní písemné formě zachováno v plném rozsahu.

Hned za úvodním odstavcem následuje soupis kalichů a jiných bohoslužebných nádob, odpovídající výše uvedenému označení „calices“, který vzhledem k tomu, že jednotlivé předměty jsou zachyceny sumárně,¹² není příliš obsáhlý. Na něj bez jakéhokoliv označení navazují předměty, jež je možno zařadit pod pojem „clenodia“. Jsou to především prsteny, drahé kameny, bohatě zdobené kříže, monstrance a relikviáře, vesměs věci ze zlata nebo z pozlaceného stříbra, dále pak stříbrné sošky, některá nákladná roucha, ostatky svatých a také dva zřejmě nejcennější rukopisy, celkem takřka na sto předmětů. Následující oddíl, který uzavírá aversní stranu inventáře, je nadepsán „Nota inventiones librorum“. V 93 inventárních záznamech je tu zachyceno na 165 svazků nejrůznějšího obsahu. Od převážně většiny liturgických a jim podobných rukopisů (přes 110 svazků) oddělil autor inventáře jednak knihy věnované kanonickému právu (libri decretum) a jednak díla odborná a literární (libri artium et poetici) a v závěru ještě dodatečně uvedl několik liturgických rukopisů a sumárně zachycených 18 svazků bez bližší charakteristiky. Na druhé, dorsální straně inventáře je nejprve seznam bohoslužebných rouch (cappa, alba, ornatus, casula, humerale, dalmatica) a jiných věcí, celkem na 250 kusů, jejichž jednotlivé druhy jsou namnoze opět zachyceny pouze souhrně. Text inventáře uzavírá soupis nově získaných předmětů, které představují přírůstky proti staršímu seznamu, který se nám nedochoval a s nímž náš inventář již v předchozích zápisech porovnává soudobý stav. V seznamu byly provedeny v pozdější době některé změny, jak ukazují poznámky, vsunuté mezi úvodní odstavec a následující část, a dodatku ve skupině „calices“ zejména tři obsáhlejší přípisky z r. 1414, 1415, a 1421 na horním okraji pergamenu. Vše je připisováno rukou, která psala ostatní text, a má mimo jiné i ten užitek, že nám ukazuje Ondřeje Stojslava též jako písaře inventáře. Jednotlivé inventární záznamy uvádějí u označení povahy předmětu především látku z níž byl zhotoven, dále jeho úpravu a uměleckou výzdobu, v ojedinělých případech také jeho rozměry, resp. váhu. Důležitá je však skutečnost, že soupis uvádí u celé řady předmětů též jména jejich dárců, což jen zvyšuje jeho celkovou hodnotu.

V podstatě souhlasnou kompozici má i další *inventární soupis z r. 1430*. Po úvodním odstavci, ještě stručnějším než byl v předchozím inventáři, který se spokojuje pouze konstatováním,¹³ že 2. března a následující dny téhož měsíce r. 1430 byla provedena z podnětu děkana a kapituly v přítomnosti kanovníků, vikářů, zvoníka a podsakristána revise všech kostelních věcí,¹⁴ následuje rozdělení předmětů do čtyř skupin jen s některými odchylkami. První dva oddíly „calices“ a „clenodia“ jsou opět bez přímého označení a vzajem-

ného odlišení. Při tom však počet předmětů kapitulní klenotnice je ve srovnání se stavem z r. 1413 nižší, a to právě o některé nejcenější kusy (kříže, monstrance a pod.). Naproti tomu seznam knih (*Inventarium librorum ecclesie Olomucensis*) vykazuje četné přírůstky a zaujímá celý druhý sloupec přední strany inventáře. Po výčtu knih liturgických jsou tu zapsány rukopisy, které r. 1428 daroval kapitule Tomáš, kazatel v kostele sv. Petra v Olomouckém podhradí, další dva odstavce (*libri iuris et legum a libri poetarum*) pak již známe z předchozího inventáře. Soupis uzavírají knihy, náležející kapitulnímu děkanovi Janovi z Dubčan, a několik dalších církevních a právních rukopisů.¹⁵ Nejdůležitější je tu vzhledem k inventáři 1413 zpracována skupina „ornamenta“. Sestavovatel ji rozdělil na dvě části, z nichž prvou, sepsanou pod názvem „ornamenta ecclesie“, tvoří „cappe“. Jejich soupis je proti r. 1413 obsáhlejší, neboť všechny kusy nejsou zaznamenány souhrnně, nýbrž již každý zvlášť a s vlastní charakteristikou. Při tom jsou ještě zvlášť odlišeny „cappe“, náležející vikářům. Ve sloupci na dorsální straně je uveden titulem „Sequitur inventarium casularum etc.“ výčet ostatních rouch (*casula, dalmatica aj.*). Nově se v tomto inventáři pak objevuje soupis věcí, které spravoval zvoník.¹⁶ Jsou to různé pokrývky, baldachýny atp. (*tectura, palla, cortina*). Pozdější přípisky zde nejsou tak četné a pokud se objevují, jsou psány hlavně písařem z r. 1435.¹⁷

Přistupujeme-li konečně k *poslednímu* ze tří inventářů, pořizovanému ve dnech kolem 30. září 1435, je třeba již úvodem konstatovat, že je v podstatě doslovným opisem předchozího seznamu z r. 1430.¹⁸ Přesto se však od něho liší ve dvou závažných bodech. První je rozšíření inventovaných předmětů o seznam listin tehdejšího archivu, který je vložen před závěrečný soupis věcí ve zprávě zvoníkově a který čítá přes 360 písemností od r. 1130 až do doby vydání inventáře, jimiž jsou potvrzována práva, výsady a majetek olomouckého kostela. Tento oddíl nejen že dává možnost učinit si tentokrát představu o rozsahu nemovitostí v držení kapituly, ale naznačuje nám též pramenovitého bohatství, uvedeného v předchozích odstavcích. Druhou důležitou změnou je skutečnost, že inventář byl vydán z podnětu a jménem olomouckého biskupa Pavla, jehož pečeť je také k písemnosti přivěšena. Důvody, jež vedly biskupa k pořízení tohoto inventárního soupisu (o nich více až níže), jsou naznačeny v úvodní části. Za ní pak již následují oddíly „calices“, „cledodia“ (fol. 1a–1b), „libri“ (fol. 1b–2a), „ornamenta“ (fol. 2b–3a), „casule“ (fol. 3a–4a), „privilegia“ (fol. 4a–6b) a věci, které spravoval zvoník (fol. 6b), vše v téměř rozsahu, který zachycoval stav k r. 1430.

Z inventarisačních prací, prováděných před polovinou 15. stol. v olomoucké kapitule, se nám dochovaly sice pouze tři zmíněné inventární seznamy, máme však doklady o tom, že došlo k pořízení podobných evidenčních pomůcek i v době starší. Existenci staršího inventáře totiž dokládá soupis z r. 1413. Víme o něm, že vznikl na základě dnes neznámého inventáře, s nímž porovnává současný stav, jak vyplývá ze zmínek u některých záznamů a zejména z posledního odstavce, který podle vlastního označení zachycuje předměty kapitule nově darované a tudíž ve starém inventáři neuvedené.¹⁹ Tyto skutečnosti nás však nejen upozorňují na starší inventární seznam, ale dovolují nám též předpokládat, že soupis předmětů z r. 1413 kromě závěrečné části v podstatě představuje svým rozsahem i obsahem jeho text. Shoda mezi inventářem 1413 a starším soupisem není úplná, a to proto, že Ondřej Stojslav do něho již vpracoval některé nové přírůstky, které však ve většině případů výslovně označil. Než i z takto vymezeného textu nelze dát bezpečnou odpověď na

otázku, kdy inventář vznikl. Řada jeho provenienčních údajů by svědčila pro dobu poměrně blízkou dochovanému inventáři, totiž pro počátek 15. stol. Tato okolnost, jakož i fakt, že soupis 1413 přejímá text tohoto inventáře, nás pak vede k domněnce, zda v tomto nedochovaném soupise nemůžeme spatřovat inventář, který pořídil předchozí kustos. Pro potvrzení této domněnky nemáme sice všech potřebných dokladů,²⁰ přesto však se zdá být vskutku nejpravděpodobnější, již také proto, že musíme i v Olomouci z důvodů výše naznačených počítat s existencí inventářů pro 2. pol. 14. stol.²¹

Nejsou však zcela jasné všechny *okolnosti*, souvisící se *vznikem inventářů* 1413 a 1430. Z toho, co bylo uvedeno výše, by přicházela v úvahu dvojí možnost, totiž že se tak stalo u příležitosti nastolení nového biskupa nebo při změně správce kapitulního jmění — kustoda. V případě inventáře 1413 se nabízejí k vysvětlení hned obě možnosti. Vznik soupisu totiž právě spadá na samý počátek biskupské správy nového olomouckého biskupa Václava Králíka z Buřenic.²² Ovšem přiklonit se plně k tomuto řešení brání na druhé straně skutečnost, že se inventář nikterak neoznačuje za dílo, které by vzniklo z vědomí biskupovy povinnosti pořídít na počátku své vlády podobnou evidenční pomůcku. Spíše je tu třeba myslet na druhý případ, zvláště když četné zmínky v inventáři označují za svého autora olomouckého kustoda Ondřeje Stojslava z Jevíčka. Kdy byl Ondřej Stojslav ustanoven kapitulním kustodem nevíme,²³ avšak jeho rozhodující podíl na pořizení inventáře a zejména to, že inventář je vydán i jeho jménem a pod jeho pečeti, přináší vážné důvody k tomu, abychom uznali souvislost vzniku tohoto soupisu s nastoupením nového kustoda.

U inventáře z r. 1430 však při zkoumání příčin jeho vzniku nevystačíme s naznačeným schematem biskup-kustos, neboť v době, kdy je pořizován, spravuje olomoucké biskupství již po 12. rok biskup Jan XII. a v hodnosti kustoda stále ještě vystupuje dotčený Ondřej Stojslav z Jevíčka. Schema má jistě své opodstatnění a také v olomoucké kapitule se nepochybně přistupovalo k soupisu movitostí při podobných příležitostech. Avšak neklidná tehdejší doba přinášela dostatek důvodů, aby se ustoupilo od dosavadních zvyklostí podobně, jako jsme viděli výše v případě inventáře krumlovského a kapituly pražské. Na Moravě sice nebylo nebezpečí takové intenzity jako v sousedních Čechách, přesto však výpravy českých husitů do okolních zemí spolu s existencí ohnisek husitství na Moravě nevyklučovaly možnost podobného zásahu i v prostředí olomouckém.²⁴ A právě vědomí této situace vedlo asi kapitulu k provedení soupisu všech movitostí.²⁵ Inventář se sám o těchto okolnostech nezmiňuje, že však vskutku mohly být vážným činitelem při jeho pořizení, naznačují příčiny vzniku soupisu z r. 1435.

Jeho vydavatel, nově ustanovený biskup Pavel z Miličina, motivuje vydání svého inventáře dvěma okolnostmi. Je to především ustanovení statut o povinnosti každého nového biskupa pořídít do měsíce od svého nastoupení soupis všech věcí, náležejících kostelu, jehož obměněná slova pronáší biskup Pavel již v úvodních řádcích.²⁶ Avšak hned následující větou naznačuje, že to bylo vědomí nejen této povinnosti, ale též neklidné události současné doby, které vážně ohrožovaly majetek církevních ústavů²⁷ a které tudíž Pavlovi jen zdůraznily nutnost splnit tentokráte i tento bod právních předpisů. Neboť ne každý z předchozích biskupů plnil tuto povinnost. Žádný z jejich inventářů se nám nedochoval a také již Pavel z Miličina marně hledal podobný soupis.²⁸ Olomoučtí biskupové — podobně jako pražští — se asi namnoze v tomto

směru spokojovali s inventárními seznamy, pořízenými péčí kapitulních kus-todů, a snad by byla existence takové evidence uspokojovala i biskupa Pavla. Mimořádné okolnosti však ho vedly k vydání vlastního inventáře, i když je tento inventář v podstatě doslovným opisem²⁹ teprve 5 let starého inventár-ního soupisu, pořízeného (1430) péčí kapituly.

Vnitřní úprava oddílu knih je ve srovnání s podobnými písemnostmi cizími a také domácími (pražské kapituly) podstatně jednodušší. Všechny tři soupisy se zde spokojují s hrubým rozdělením rukopisného materiálu do obvyklých velkých skupin. Prvá, která je sice bez označení, ale jinak obsahově kompaktní, zahrnuje liturgické rukopisy a díla patristická a jiných církevních spisova-telů. Následuje oddíl, věnovaný právním sbírkám a literatuře. Soupisy uzavírají „libri artium et poetici“. Jinak se ovšem inventáře od sebe poněkud liší. Inventáře 1430 a 1435 vsunují mezi prvou a druhou skupinu ještě soupis knih, které r. 1428 daroval olomouckému kostelu kněz Tomáš, na konci pak uvádějí rukopisy děkana Jana z Dubčan. 1435 sám ještě připojuje oddíl přírůstků a oddíl kodexů, které náležely mistru Ješkovi. Dle formulace jednot-livých záhlaví se potom ještě jeví mezi 1413 na straně jedné a 1430 a 1435 na straně druhé některé další rozdíly. Dotýkají se jednak skupiny rukopisů obsahu naukového a literárního, jednak soupisu právních rukopisů. V prvním případě je označení u 1435 užší (proti „libri artium et poetici“ 1413 stojí „libri poetharum“ 1435), v druhém naopak širší (1413 „libri decretum“ — 1435 „libri iuris, legum“, Zkoumáme-li na jednotlivých záznamech, zda tyto od-chylky mají reálný základ, dospíváme u rukopisů literárních a naukových zcela jasně k negativnímu závěru. Náplň tohoto oddělení je v obou skupinách inventářů totožná a jen v pořadí jsou zde — jako ostatně na jiných místech soupisů — jisté změny. Jde tu vskutku pouze o nepřesnost, resp. strohost označení. Pokud se týče souboru právních rukopisů, je zde situace poněkud složitější. 1413 sice svým titulem má na mysli pouze rukopisy kanonického práva, avšak ve skutečnosti mezi nimi zachycuje i některá díla legistická, která jsou v r. 1435 zařazena ve zvláštní oddíl (libri legum).³⁰ Bylo by tudíž možno vyvozovat z těchto okolností: 1. označení oddílu právních rukopisů v 1413 je nepřesné, 2. jako přírůstek proti 1413 nebudeme kvalifikovat celý oddíl „libri legum“, ale pouze určitou část.³¹ S těmito závěry bychom se museli spokojit v tom případě, kdybychom se zde opírali pouze o inventáře samé a nepřihlíželi k vlastní rukopisné látce, která se nám dnes dochovala. Sledujeme-li totiž pozorně jednotlivé přípisky v rukopisech, zaujmou nás pře-devším různé vlastnické záznamy. Z nich pak zejména ty, které se vyskytují u právních rukopisů a pojí se k jménu Zandera de Rambow, kanovníka a bis-kupského oficiála olomouckého.³² Zander de Rambow umírá na zlomu 14. a 15. stol.³³ a jeho kodexy se stávají zřejmě již tehdy majetkem kapituly. Ne-pochybně se tak stalo před r. 1413, jak ostatně naznačuje jeden ze zápisů inventáře 1413.³⁴ Ovšem inventář 1413 tyto kodexy nezaznamenává a setká-váme se s nimi teprve v 1435.³⁵ Mohli jsme již výše pozorovat, že 1413 nezachycuje současný stav majetku kapituly v celém jeho rozsahu a v tomto detailu se nám tento poznatek znovu potvrzuje. Pod zorným úhlem této okolnosti musíme pak ovšem posuzovat spolehlivost údajů 1413 a také veškeré rozdíly, s nimiž se setkáváme při porovnání 1413 a 1435, tedy i rozdíly v oddíle legis-tických rukopisů, o nichž byla právě zmínka. Na druhé straně je však třeba připojit několik poznámek i k mnohem pečlivějšímu seznamu 1435. Nelze zde totiž přijímat za samostatné a uzavřené skupiny v celém rozsahu ty, které jsou

označeny příslušnými nadpisy. Týká se to především rukopisů Jana z Dubčan, mezi něž ve skutečnosti patří pouze prvních 7 záznamů,³⁶ kdežto ostatní, oddělené ne zcela zřetelně do zvláštního odstavce, jsou již kodexy jiné provenience.³⁷ Některé z nich náležely knihovně dokonce r. 1413.³⁸ Ne zcela přesvědčující je také oddíl, nadepsaný „Item accreverunt“. Dva ze tří zde stojících zápisů nacházíme totiž v inventáři 1413,³⁹ takže za skutečný přírůstek budeme v nejlepším případě považovat pouze Summu Goffreda de Trano.⁴⁰

Přihlížíme-li k *popisu* jednotlivých *rukopisů*, musíme především konstatovat, že této stránce je v inventářích věnována mnohem větší pozornost, než tomu bylo v případě třídění kodexů. Zápisy se dotýkají v podstatě všech znaků, jimiž může být provedena charakteristika určitého rukopisu. Vedle běžně uváděného názvu rukopisu (který je celkem nejpřesněji vyjádřen — a to není jistě nevýznamné — u skupiny právních rukopisů) všimá si popis nejčasněji vazby. Spokojuje se pouhým vyčtením, zda je kodex vázaný či nikoliv⁴¹ nebo — což se děje častěji — vazbu přímo charakterisuje.⁴² Dále je to určení druhu psací látky (in pergameni, in papiro).⁴³ Svědčí jistě ve prospěch olomouckých inventářů, jestliže musíme hned na dalším místě (vzhledem k početnosti výskytu) uvést zmínky o stáří jednotlivých rukopisů. Děje se tak způsobem ve středověké katalogizační praxi obvyklým, t. j. stručným vyčtením, zda jde o starý kodex (antiquus liber), resp. o rukopis psaný starým písmem (de antiqua littera).⁴⁴ Nezřídka se objevují poznámky o umístění rukopisů. Jde vesměs o knihy, stabilně uložené (libri catenati) v různých kostelních prostorách.⁴⁵ Častý je zde též výskyt záznamů o formátu svazků (in parvo [magno] modulo).⁴⁶ V některých případech je zběžně charakterisován celkový stav dochování kodexu nebo způsob jeho provedení.⁴⁷ Poměrně skrovně je v tomto oddělení kapitulního majetku zaznamenávána provenience jednotlivých kusů.⁴⁸ Uvádění incipitů, které je v této době celkem běžným zjevem v mimočeských oblastech,⁴⁹ se zde v podstatě omezuje pouze na dva nedokonalé případy.⁵⁰ Uvedené znaky nejsou ovšem zachyceny v celém svém rozsahu u každého zápisu. Objevují se porůznu, a to buď ojediněle nebo v rozličných kombinacích. Jakákoliv pravidelnost tu naprosto chybí. Přesto však náležejí olomoucké inventáře po této stránce k nejlépe provedeným soupisům u nás a také v širším měřítku evropském si udržují mezi podobnými seznamy dobrý průměr.

Pokud se týče *identifikace* záznamů olomouckých inventářů, konkrétně 1435, jsou její výsledky vyjádřeny v příloze II. Kapitulní knihovna, čítající dnes přes 600 svazků, má dochovány většinu rukopisů, zaznamenaných v inventáři 1435. Ty také tvoří její jádro. Přesto však nelze v každém případě bezpečně ztotožnit záznam soupisu s příslušným rukopisem. A přesnost jednotlivých závěrů zde byla především na zřeteli. Bylo upuštěno od takových případů, kde povaha záznamu inventáře neskýtala bezpečný základ k podobnému postupu⁵¹ a kde bude třeba vycházet spíše z detailního rozboru vlastní rukopisné látky. Doposud nemáme ani jediný soupis všech kapitulních rukopisů a také kritické studie o jednotlivých rukopisech jsou velmi skrovné. Podařilo-li se i za takových podmínek identifikovat takřka celou polovinu počtu svazků, je to kromě jiných okolností nemalou zásluhou četných přípisů, dotýkajících se obsahu svazků a připisovaných na vazbu či některé z prvních folií. Mnohé z nich pocházejí přímo od písaře, který psal inventář 1430.⁵² Není pochyb o tom, že studiem olomouckých rukopisů bude řada

identifikovaných záznamů rozmnožena. To bude také jedním z jeho úkolů. Zde byl dán alespoň potřebný základ.

Knihovna kapituly olomoucké, jak nám ji zachycují inventáře, byla na svou dobu v českém prostředí nevšedním zjevem. Již svým rozsahem se řadila k předním sbírkám tohoto druhu, jako byly knihovny pražské kapituly, svatotomášského kláštera či universitních kolejí. Počet svazků těchto knihoven se pohyboval mezi 200—300 kodexů a vyjadřoval tehdy běžný evropský průměr. Na zvlášť významném místě však stojí olomoucká knihovna svojí obsahovou strukturou. Platí to zejména o oddělení právních rukopisů, kde jsou v bohaté míře zastoupeny kanonické a legistické sbírky a příslušná literatura. Tak mezi kanonickými rukopisy nacházíme vedle obvyklého Gratiánova Dekretu a různých sbírek decretálů Benencasův Casus decretorum i Bartoloměje Brixenského, Summu Pisanu, Breviarium Bernarda z Pavie, Speculum iudiciale Viléma Durantis a jména jiných glosátorů a komentátorů jako byl Johannes Monachi, Johannes Andree, Paulus de Liazaris, Guido de Baysio, Dinus de Mugellis, Guillelmus de Mandogato, Johannes de Deo a Goffredus de Trano. Pozoruhodná je rovněž sbírka legistických kodexů. Z Digest jsou zde zastoupeny všechny tři části, Digestum vetus dokonce ve třech exemplářích, Digestum novum a Infortiatum po jednom, Codex rovněž třikrát, Justinianovy Institutiones ve dvou rukopisech, v jednom Autentika a dokonce se zde objevuje i Lombarda, sbírka langobardských zákonů, jejíž výskyt v oblasti severně od Alp je celkem vzácností. Z literatury je to především Azonova Summa Codicis (2X), Pillius Medicensis a j. Již tento prostý výčet ukazuje, jak dalece se vyrovnávalo olomoucké prostředí s tehdejší produkcí v oboru práva kanonického a civilního. Kapitulní knihovna neměla u nás po této stránce obdoby a také v širším měřítku přesahovala obvyklý průměr. Knihovna pražské kapituly, která svým původem stojí olomoucké nejbližše, je mnohem skrovnější. Nejen že čítá zhruba polovinu těchto kodexů, nýbrž i ve výběru je daleko prostší. Omezuje se na nejnужnější a jinak běžná díla, při čemž zde legistické sbírky a literatura takřka chybí. Hodnotu olomoucké sbírky pak podtrhuje i to, co se nám jeví ze samých rukopisů, které se dodnes většinou dochovaly. V četných případech jde totiž o díla, která se svým zpracováním v nejednom směru liší od běžného způsobu podání. Kodexy jsou vesměs cizí proveniencie, hlavně italské, a pocházejí převážně ze 14. století. Mnohé z nich se dostávají do olomoucké knihovny přímým stykem členů kapituly s italským prostředím (na př. Zanderus de Rambow). Základ k této sbírce — jako vůbec k celé knihovně — byl ovšem položen již ve 12. stol., konkrétně v době Zdikově, kdy zde byla opsána dvě tehdy významná díla, Collecta Burcharda Wormského a Collectio trium partium Ivona de Chartes. A není jistě bezvýznamné, že již tyto rukopisy vykazují odlišnosti proti obvyklému zpracování.

Další oddělení kapitulní knihovny zůstávají ovšem svým významem daleko zpět za sbírkou právních rukopisů. Co nás překvapuje v prvním oddělení, je nedostatek patristické literatury a vůbec děl jiných církevních spisovatelů, a to jak v pestrosti uváděných autorů, tak i v počtu jejich spisů. Nechybí ovšem ani v tomto oddíle poměrně vzácné kusy, jako na př. opis registra Řehoře VII, který se nám dnes bohužel nedochoval. Oddíl knih naukových a literárního obsahu není nikterak početný, podobně jako je tomu v knihovnách jiných církevních ústavů u nás, a zaznamenává vlastně jen díla antic- kých autorů, převážně literárního obsahu (na rozdíl na př. od pražské kapi-

tuly, která byla více soustředěna na spisy filosofické). Z ostatních oddělení na sebe upozorňuje sbírka rukopisů kněze Tomáše svojí relativní početností, kodexy děkana Jana z Dubčan tím, že obsahují jediná husitika této knihovny atd.

Bylo-li již výše podtrženo významné postavení olomoucké knihovny mezi středověkými rukopisnými sbírkami v českých zemích, možno totéž prohlásiti v podstatě i dnes. Shodou příznivých okolností se nám dochovala tato sbírka celkem v původním svém složení. Tato okolnost spolu s hodnotou knihovny a v neposlední řadě i s tím, že díky inventářům známe její složení již na poč. 15. století přímo vybízí k tomu, aby se sbírka konečně stala předmětem systematického studia. Jejím zpracováním bude tu získáno nepochybně mnoho cenného k poznání českého kulturního vývoje ve středověku.

P o z n á m k y

¹ Inventáře, resp. katalogy se objevují v českých zemích ojedinele na sklonku 13. stol. (kl. vyšebrodský, kostel mělnický), v hojnější míře pak ve stol. 14. a 15. Srov. *M. Flodr*, Středověké seznamy rukopisů jako historický pramen. V tisku ČMM 1958.

² Z doposud známých jsou to vlastně pouze katalogy knihoven koleji Karlovy university. O struktuře českých inventářů a katalogů i o obecném vývoji těchto pramenů srov. *M. Flodr*, Středověké seznamy rukopisů..., I. c.

³ Je uložen dnes v SAR Olomouc pod sign. A III c 16.

⁴ A III c 24.

⁵ A III d 2.

⁶ Je pochopitelné, že historická památka takové důležitosti nezůstala zcela nepovšimnuta. Byl to především *R. Wolný*, který jím na základě upozornění biskupského archiváře Branowitzera věnoval pozornost v polovině minulého století (Notizenlatt. Beilage zum Archiv f. ö. G II. (1852, str. 145 n.). Na sklonku 19. stol. se k nejstaršímu seznamu z r. 1413 znovu vrátil *V. Brandl*, který se však spokojil s pouhým otiskem textu bez jakéhokoliv komentáře (Method XV 1889, str. 115 n.; Method XVI 1890, str. 7 n.). Z jiných budíž tu alespoň uvedeno jméno *F. J. Lehnera*, který z inventářů nejvíce čerpal (srov. Dějiny umění národa českého I, 3, str. 551, zvl. pak str. 560—569).

⁷ Čitelnost textu na posledním foliu 6b dosti utrpěla nevhodným uložením.

⁸ Srov. toto dělení v úvodním odstavci inventáře 1413.

⁹ Před r. 1435 známe u nás podobné případy pouze z inventáře břevnovského a krumlovského. Srov. o nich výše.

¹⁰ Srov. výše příslušný výklad v I. kap.

¹¹ Není jím tudíž sakristán Jan řečený Penízek, rovněž tu jmenovaný, jak se domníval *Lehner*, Dějiny I, 3, str. 565.

¹² „... XXVII calices... octo ampule...“

¹³ Které je formulováno takřka doslovně shodně s inventářem 1413: „Anno... facta est visitatio sacristie et aliarum rerum ecclesie de mandato venerabilium virorum dominorum... in presentia honorabilium virorum dominorum... ubi singule res inferius conscripte sunt invente.“

¹⁴ Pečeť přivěšená na pergamenovém proužku se nedochovala, takže nelze ani odtud usuzovat na autora inventáře.

¹⁵ Ze tyto poslední rukopisy náležejí kapitule a nikoli ještě k svazkům Jana z Dubčan, naznačuje vedle mezery i okrajová poznámka „capitulum“, připsaná písařem inventáře 1435.

¹⁶ „Infrascriptas res habet campanator in cura.“ Tehdejší zvoník jménem Jan se proto také objevuje mezi členy komise, pod jejímž dozorem byla revize prováděna.

¹⁷ Jsou to hlavně záznamy v oddělení knih: „Viaticus novus in stallo domini prepositi catentatus... Item aliud XLIIe in coopertorio,“ poznámka „capitulum“ (srov. pozn. 15). Písař inventáře 1430 připsuje sám na konci celého soupisu dva záznamy: „Item duo candelabra longa, tota ferrea... Item alia duo lignea, sed ferro circumdata.“

¹⁸ Jak ostatně naznačuje sama jeho úvodní část: „... iuxta continentiam seu tenores inventarium decani et custodis eiusdem ecclesie...“

¹⁹ „Nota extra antiquum inventarium, que de novo data sunt etc.“

²⁰ Před r. 1413 nacházíme sice zmínku o kustodovi Matoušovi, který byl zřejmě předchůdcem Ondřeje Stojslava, k r. 1407 (CDM XIII, 499, č. 463). Kdy však byl Matouš ustanoven kustodem nevíme.

²¹ Situace zde byla podobná jako v pražské kapitule, kde starý inventář se stával podkladem pro pořizování nového. V Olomouci bylo převážně postupováno asi týmž způsobem, jedině snad s tím rozdílem, že starší soupis byl jako nepotřebný zničen.

²² Přesné datum jeho jmenování olomouckým biskupem neznáme. *Episcoporum Olom. series* (ed. F. X. Richter, Olomouc 1831, str. 142) uvádí září 1412, ovšem bez bližšího dokladu. Friedrich, Rukověť křesťanské chronologie (Praha 1934), str. 245 má pouze rok 1413. Avšak z toho, že předchůdce Václavův na biskupském stolci Konrád z Vechty, je jmenován již 10. února 1413 arcibiskupem pražským (Friedrich, l. c., str. 238), lze usuzovat, že asi v téže době přichází nový biskup do Olomouce.

²³ Jeho vystoupení v této hodnosti se děje ve známých pramenech po prvé v inventáři 1413.

²⁴ Srov. alespoň *Urbánkovu* studii K historii husitské Moravy (ČMM 63—64, str. 229 n.) a k tomu zprávu, dochovanou v kodexu Václava z Jihlavy (*Saliger*, Über das Olmützer Stadtbuch des Wenzel von Iglau. Brno 1882, str. 24).

²⁵ Srov. výše v popisu inventářů, jak se tato skutečnost projevila v detailnějším rozpisu a úplnějším rozsahu.

²⁶ „... primum ad statuta ecclesie eiusdem aciem nostre mentis attentius convertimus, ubi inter alia nostrorum predecessorum et capituli decreta illud nobis precipue arduum se obicit, videlicet, quod quilibet episcopus de omnibus ecclesie eiusdem rebus mobilibus propter ipsarum conservationem inventarium facere infra certum tempus teneat.“

²⁷ „Nos vero illud summe necessarium fore sentientes, presertim cum tempora sint et fuerint multum horrida, in quibus multarum ecclesiarum decrevit facultas et annullatio rerum ecclesiasticarum...“

²⁸ „In primis questis, sed non inventis inventariis nostrorum predecessorum episcoporum Olomouciensium de predictis rebus factis...“

²⁹ Ovšem rozšířeným o seznam listin, potvrzujících práva, výsady a majetek olomouckého biskupství, což je přídavek v naznačených souvislostech jistě příznačný.

³⁰ Srov. přílohu I, č. 121, 123, 124, 127—129.

³¹ T. j. pouze č. 122, 125—126, 130—140.

³² Na př. CO 80, 82, 426.

³³ Srov. níže pozn. k příloze I.

³⁴ Srov. přílohu I, č. 62.

³⁵ Srov. č. 114, 115, 137.

³⁶ Č. 147—153.

³⁷ Srov. výše pozn. 15.

³⁸ Č. 155, 160.

³⁹ Č. 166, 167.

⁴⁰ Č. 165. Oddíl přírůstků je zde vlastně míněn ve vztahu k 1430, z něhož 1435 vychází a s nímž také porovnává stav. Tehdy rukopisy 166 a 167 nebyly patrně na svém místě a unikly pozornosti inventaristátora. I tato okolnost svědčí v jistém směru o důkladnosti 1435 proti jeho předchůdcům.

⁴¹ Srov. na př. č. 4.

⁴² Ovšem i tu je řada stupňů. Srov. č. 18, 21, 23, 36, 42, 44, 46, 56, 61, 67, 70, 79, 84 atd.

⁴³ Srov. č. 39, 59, 70, 82, 98, 163, 164.

⁴⁴ Srov. č. 15, 19, 25, 26, 27, 28, 30, 35, 38, 159—161.

⁴⁵ Srov. č. 8—13.

⁴⁶ Srov. č. 35, 64, 66, 161.

⁴⁷ Srov. č. 29, 54, 64, 162.

⁴⁸ Srov. č. 1 (1413), 29, 67, 62 (1413).

⁴⁹ U nás jsou vlastně jediným dokladem soupisy svatotomášské.

⁵⁰ Srov. č. 86, 91.

⁵¹ Týká se to zejména úvodních záznamů liturgických rukopisů. Třebaže mezi dnes dochovanými rukopisy nacházíme kusy, kde pravděpodobnost totožnosti je někdy poměrně velká, přesto je třeba počkat s vyslovením příslušných závěrů. Míra opatrnosti je zde zvyšována okolností, že máme před sebou rukopisy často užívané, které se rychle opotřebovávaly a byly také často nahrazovány jinými.

⁵² Za cenné rady při identifikaci právních rukopisů tu srdečně děkuji prof. dr. M. Boháčkovi.

PŘÍLOHY

I.

Seznamy kapitulní knihovny z roku 1413 a 1435

1413

Nota. Inventiones librorum

1 Item viginti sex libri missarum, quorum quinque sunt sub nota, alii vero sine nota et illorum unus mutuatus est domino patriarche Anthiocensi ad festum Pasche restituendus. Etiam ex illis unus circumdatus est examito rubeo cum clausulis argenteis deauratis, quem dedit dominus Laczko de Crawar, episcopus Olomucensis¹

2 Item duo specialium missarum

3 Item quinque gradualia, quorum tria ligata sunt ad asseres et duo sine asseribus exilia

4 Item tria antiphonaria notata, quorum unum est in scolis et unum divisum est in duas partes et quartum (!) divisum est etiam in tres partes

5 Item due partes matutinales cum nota

6 Item unum matutinale integrum cum nota et legenda

7 Item legendarius novus magistri Henrici sine nota

8 Item unus viaticus, quem dedit dominus Jacobus de Noua Civitate, prepositus Olomucensis,² de rubrica Pragensi, qui pendet in cathena in ecclesia Olomucensi

9 Item septem psalteria, quorum quinque sunt antiqua et duo nova

1435

Sequitur inventarium librorum ecclesie Olomucensis

1 Item primo missarum ecclesie Olomucensis sunt XXVI, quorum quatuor sunt notati, residui sunt sine nota cantus communis. Et unus ex illis est circumdatus axamito rubeo cum clausuris argenteis deauratis

2 Item tres libri specialium missarum, in quorum uno, qui est circumdatus cute flavea,^a et ibi benedictiones continentur episcopales

3 Item vigilie notate et psalmus Venite, historia de visitatione et historia de lancea Domini

4 Item gradualia tria ligata et unum non ligatum

5 Item antiphonaria tria, unum solempne divisum in tres partes, secundum in duas partes et tertium in scolis

6 Item matutinales libri duo: primo unus divisus in duas partes, notatus, alius integer cum nota et legenda

7 Item legendarius novus per circulum anni sine nota

8 Item viaticus magnus de rubrica Pragensi, cathenatus ante altarem sancte Ludmille

9 Item catholicon Januensis³ in cathena ante dictum altarem

10 Item viaticus novus de rubrica Olomucensi, in nova capella cathenatus

11 Item due partes biblie solempnes, in eadem capella cathenate

12 Item viaticus antiquus, ante sacris tiam cathenatus

13 Item viaticus novus, in stallo domini prepositi cathenatus^b

14 Item psalteria quinque

10 Item quatuor (libri) collectarii secundum antiquum inventarium, quorum unus dicitur esse notatus et ille repertus est et alii tres querendi sunt

11 Item tres libri epistolarum

12 Item unus liber evangeliorum et alter liber rubrice Pragensis modici valoris

= 93

13 Item due rubrice Olomucenses, una sigillata et alia in choro posita pro communi usu in cathena

srov. 12

14 Item liber regularum cum calendario, que leguntur

= 56

= 16

= 22.

= 53

= 49

15 Item duo paria novi passionalis et unus liber antiquus passionalis

16 Item quatuor agende, quarum due sunt notate et due sine notis

17 Item Moralia Gregorii in duobus voluminibus de antiqua littera

= 54

18 Item libri in quatuor partibus diversorum sermonum doctorum de antiqua littera

= 29

= 20

= 23

= 24

= 21

= 25

= 28

= 44

15 Item collectaria quinque: unum novum et quatuor antiqua

16 Item libri epistolares tres

17 Item evangeliorum unus

18 Item evangelia per circulum anni in asseribus et cooperta serico brunatico

19 Item alius liber evangeliorum et epistolarum antiquus

20 Item rubrice due Olomucensis ecclesie, una cum sigillo pendenti, alia sine sigillo in choro cathenata

21 Item rubrica Pragensis in asseribus sine cute

22 Item regularius in choro cum calendario

23 Item liber de vita et honestate clericorum alias regularius in cute viridi

24 Item agende quinque

25 Item omelie et sermones doctorum de antiqua littera

26 Item due partes passionalis novi

27 Item antiquum passionale

= 24

28 Item Moralia Gregorii in duobus voluminibus de antiqua littera

29 Item Moralia Gregorii in uno volumine, solempnes, data per dominum Leonem, canonicum Olomucensem⁴

30 Item libri duo sermonum diversorum doctorum de antiqua littera

31 Item diversa dicta doctorum

32 Item registrum Gregorii septimi⁵

33 Item liber rationalis

34 Item textus sententiarum

35 Item collationes patrum de antiqua littera in parvo modulo

36 Item epistole Bernhardi ad Aluisium abbatem in coopertorio pergameneo

37 Item epistole Bernhardi ad Eugenium papam

38 Item epistole Pauli et textus Isaie liber antiquus

	= 46		
19 Item liber sermonum ad status mortuorum		39 Item glosa super psalterio in pergamenno	
20 Item liber, qui intitulatur Regestrum sancti Gregorii		40 Item liber sermonum ad status mortuorum	
21 Item liber collectionum patrum			= 32
22 Item omelie et sermones doctorum de antiqua littera			= 35
23 Item liber rationalis Olomucensis ecclesie			= 25
24 Item textus sententiarum antiquarum			= 33
25 Item capitulum epistolarum beati Bernardi abbatis de Clara Valle			= 34
26 Item epistole Pauli			= 36
27 Item summa libri de animalibus		41 Item epistole Pauli	
		42 Item summa libri de animalibus in asseribus ⁶	
28 Item primus liber beati Bernardi de Clara Valle abbatis de consideratione ad Augenum abbatem			= 37
29 Item diversa dicta doctorum			= 31
30 Item liber questionum sententiarum			
31 Item liber de vitis patrum			= 46
		43 Item liber florum Bernardi	
32 Item questiones sacre theologie breves		44 Item questiones sacre theologie breves in cute nigra	
	= 39	45 Item liber officiorum	
	= 31	46 Item liber de vitis patrum in cute nigra	
33 Item epistole Pauli cum glosa interliniali		47 Item epistole Pauli cum glosa interliniali	
34 Item moralitates super biblia alias liber florum		48 Item moralitates super biblia alias liber florum	
	= 40	49 Item liber omeliarum	
35 Item libri sapientiales cum glosa in uno volumine		50 Item libri sapientiales cum glosa interliniali	
	= 37	51 Item liber Jeronimi in prophetas	
36 Item liber Heinmonis super Epistolis ad Romanos		52 Item Haymo super epistolas (!) Pauli ad Romanos	
37 Item liber prophetiarum			= 51
38 Item liber Hugonis de sacramentis		53 Item Hugo De Sacramentis	
39 Item liber officiorum			= 45
40 Item liber omeliarum			= 49
41 Item liber omeliarum de antiqua littera destructus et modici valoris		54 Item liber omeliarum destructus	
42 Item liber textus Iob		55 Item textus Iob	
43 Item glosa super psalterio		56 Item glosa super psalterio non ligata	

- 44 Item epistole Pauli et textus Ysaie = 38
- 45 Item sermones doctorum
- 46 Item glosa super psalterio in pergamento scripta = 39
- 47 Item liber deflorationum de libris officiorum
- 48 Item liber confessionum Augustini
- 49 Item passionale antiquum = 27
- 50 Item sententie super quarto sententiarum
- 51 Item antiquus regularius
- 52 Item liber Eugenii pape ad Moisen cum diversis collectis
- 53 Item due partes passionalis novi = 26
- 54 Item liber moralium solempnis beati Gregorii, datus per dominum Leonem, canonicum Olomucensem = 29
- 55 Item parvus libellus de sacramentis
- 56 Item liber de honestate clericorum
- 57 Item epistole Yuonis, episcopi Carnotensis
- 58 Item tempora summorum pontificum et imperatorum
- 59 Item orationes Anselmi, archiepiscopi Canthuriensis
- 60 Item evangelia per circulum anni
- 61 Item collectarius cum (!) rubea cute
- 57 Item liber declarationum officiorum
- 58 Item liber confessionum Augustini = 27
- 59 Item de sacramentis in pargamento = 23
- 60 Item vita sancti Gothardi
- 61 Item epistole Yuonis, episcopi Carnotensis, in asseribus
- 62 Item tempora summorum pontificum et imperatorum alias Cronica Martimiani
- 63 Item orationes domini Anselmi, episcopi Canthuariensis, ad patrem etc.
- 64 Item liber quatuor evangelistarum in parvo pulchro modulo
- 65 Item liber de utili et honesto
- 66 Item quatuor partes biblie in magno modulo
- 67 Item liber pontificalis domini Johannis, episcopi Olomucensis, Nouiforensis,⁷ cum clausuris argenteis deauratis
- 68 Item passiones notate
- 69 Item historia sancte Hedwige et de visitatione
- Secuntur libri per dominum Thomam, predicatorem sancti Petri in preurbio Olomucensi, date ecclesie Olomucensi anno Domini M^o CCCC XXVIII°
- 70 Item primo quatuor partes omeliarum in quatuor voluminibus in papiro in asseribus
- 71 Item Iohannes de sancto amore et Gomenianus⁸ Petri Damiani
- 72 Item sermones Crisostomi de moralibus et tractatus de VII vicis capitalibus

- 73 Item omelie de communi (!) sanctorum et Bernhardus super Stabat mater dolorosa
- 74 Item due partes Thome de Delentis de sanctis in duobus voluminibus
- 75 Item compendium theologicæ veritatis
- 76 Item epistole magistri Mathie de Legnicz et sermones plures
- 77 Item Crisostomus super Matheo de opere imperfecto et liber sancti Augustini ad Petrum Diaconem de fide et idem de duodecim abusionibus et Thomas de Aquino de modo confitendi
- 78 Item epistole diverse beati Jeronimi
- 79 Item expositio simboli apostolorum de octo beatitudinibus et tabule expositionis simboli apostolorum et lectura super primo capitulo Isaie.^d Et anibus, de virginibus et viduis et appologiarum in uno volumine in rubea cute
- 80 Item omelie de sanctis
- 81 Item quadragesimale Jacobini
- 82 Item super psalterio in pergameno
- 83 Item due partes excerpta Jacobini de sanctis in duobus voluminibus
- 84 Item aliud quadragesimale in cooperitorio^e
- 85 Item libellus super Credo oratione dominica et diversis sermonibus
- 86 Item libellus, in cuius principio est: De passione Christi. Ut eos, qui sub lege etc.
- 87 Item mamotractus
- 88 Item diversi tractatus et X precepta duplicia
- 89 Item liber de doctrina christiana Augustini ad Eutropium et Paulum (!) de perfectione iusticie, excerptum de sententiis illustrium virorum et alia plura etc, videlicet ammonicio Adelgeri episcopi de laude castitatis. Et iste predictus liber deputatus est pro magistro Symone de Praga, canonico Olomucensi, ad vitam ipsius dumtaxat. Autem, si enim ab ecclesia recedere contingeret, extunc debet ecclesie restitui
- 90 Item diversa collecta et Summa aurea alias flores poenitentie seu flores sanctorum patrum
- 91 Item liber, in cuius principio est: In principio erat verbum, et de passione Christi etc.
- 92 Item collecta in XIII° voluminibus parvis diversa et diversi sermones
- 93 Item summa cancellarie imperatorum / in papiro

94 Item liber in medicinis et presertim equorum

95 Item Brunellus cum vita sancti Albani in rubea cute in asseribus

Secuntur libri decretum

62 Et primo liber decretalium, qui venit a magistro Zandero⁹

63 Item glosa super decretum (!)

= 68

= 73 ?

64 Item Bartholomeus Brichsiensis super decreto

65 Item questiones Bartholomei Brichsiensis

66 Item summa super titulis decretalium Ganifredi

= 64

67 Item alia glosa super decreto

68 Item constitutiones papales et conciliorum

69 Item casus decretorum, datus per magistrum Jacobum medicum, canonicum Olomucensem

= 71

70 Item liber breviarii extravaganmagistri B., Papiensis prepositi

71 Item liber Mandogoti super regulis iurium et electionibus

72 Item casus Bernhardi super decretalibus interminis

73 Item de sinodis celebrandis

74 Item digestum vetus

Secuntur libri iuris, legum

96 Item liber decreti

97 Item decretales

98 Item glosa super decreto in pergameno

99 Item constitutiones papales et conciliorum diverse¹⁰

100 Item conciliorum liber et collecta Purkardi

= 104

101 Item questiones Bartholomei Brichsiensis dominicales duplicate et excerpta decreti in coopertario

102 Item casus decreti Bartholomei Brichsiensis

103 Item summa super titulis decretalium Ganifredi¹¹

104 Item Bartholomeus Brisiensis super decreto non ligatus

= 99

105 Item summa Johannis de Deo non ligatus

106 Item summa Goffredi non ligatus

107 Item casus decretorumf magistri Jacobi, canonici Olomucensis¹²

108 Item summa Pisani (!)

109 Item Diws¹³ super regulis iurium et Mandogatus¹⁴ de electione

110 Item breviarium extravagantium B., Papiensis prepositi,¹⁵ alias antique decretales

111 Item alius liber breviarii extravagantium B. Papiensis

= 109

= 100 ?

= 121

75 Item digestum novum	= 123
76 Item liber quarumdam legum	= 124
77 Item summa Rulandini cum questionibus legum	= 127
78 Item alia glosa super decreto, que sic incipit: „Humanum genus“	= 128,129
79 Item duo libri Codicis	
80 Item questiones dominicales Bartholomei Briciensis	= 101
81 Item liber decreti sine glosa, quem habet dominus Sulico officialis	

112 Item liber Sextus decretalium et Clementine in uno volumine

113 Item Margaritha Compostolani super Innocencium et postille eiusdem

114 Item Archidiaconus⁴⁶ super Sexto decretalium

115 Item Johannis Andree super Clementinis

116 Item speculum iudiciale Gwillhelmi

117 Item summa poenitentiarum curie Romane alias epistole poenitentiarum magistri Pontii provincialis

118 Item distinctiones Innocencii et Hostiensis

119 Item Paulus⁴⁷ super Clementinis et summa causarum et summa dictaminis

120 Item Johannes Monachi super Sexto decretalium cum textu

Secuntur libri legum

= 74

121 Item digestum vetus

122 Item aliud digestum vetus

= 75

123 Item digestum novum

= 76

124 Item liber quorumdam (!) legum

125 Item distinctiones legum

126 Item digestum vetus cum diversa scriptura

= 77

127 Item questiones legum cum summa Porlandi⁴⁸

= 79

128 Item liber legum Codex

= 79

129 Item Codex novus

130 Item questiones Codicis

131 Item liber X Codicis

132 Item textus Codicis

133 Item Placentinus

134 Item leges Lambardorum

- 135 Item liber Institutorum et Autentica
in parte asseribus
136 Item liber Institutorum in rubea cute
137 Item summa Codicis Aczonis
138 Item Inforciatum
139 Item Brocarda Pilei¹⁹

Item secuntur libri artium et poetici

- 82 Item Terrencius
83 Item liber Martiani poeticus et Platonis Thymel
84 Item rubrica Pragensis
85 Item Stacius Thebeidarum
86 Item liber Lukani
87 Item liber Pristiani maioris

88 Item liber de corpore et anima cum Alano
89 Item quidam liber medicinalis
90 Item benedictiones episcopales
91 Item antiquus liber missalis, circumdatus cum panno sericeo
92 Item agende episcopales
93 Item evangelia per circulum anni etiam panno sericeo circumdatus
94 Item XVIII volumina parve et magne quantitatis modici valoris

= 90

Item libri poetharum

- 140 Item Terrencius²⁰
141 Item Marcialis de Capellis²¹ et Platho in Thimeo²²
142 Item Stacius²³
= 166
143 Item Pristianus²⁴ carens principio et fine
144 Item glosa super priorum
145 Item kalendarium et evangelia Theutonica et registrum Hugwicii²⁵
= 165
146 Item liber medicinalis in viridi cute
= 154'
= 159

= 18

Item libri magistri⁹ Johannis de Dubczan, decani^h et canonici ecclesie Olomucensis

- 147 Item thesaurus pontificum
148 Item epistole beati Bernhardi
149 Item vita beati Martini
150 Item Thone de Aquino de sacramentis
151 Item dieta salutis
152 Item contra communicantes sub utraque specie
153 Item contra LXXII⁹ articulos Wikleph
154 Item liber collectarum et capitularum
155 Item benedictiones episcopales duplices
156 Item duo libri pontificales datis pulchri

- 157 Item unus parvus liber pontificalis
- 158 Item antiquus textus epistolarum et evangeliorum
- 159 Item liber sacramentorum, cuius principium est litteris aureis scriptum
- = 91 160 Item liber missalis antiquus, circumdatus panno sericeo
- 161 Item liber parvus antiquus evangeliorum
- 162 Item septem libri pontificales modicum valentes
- 163 Item liber feodorum iurium Magdeburgensium in vulgari Theutunico, scriptus in pargameno, rubea cute circumdatus
- 164 Item alius liber feodorum iurium Magdeburgensium in Theutunico etiam in pergameno in asseribus, rubea cute circumdatus^{ch}

Item accreverunt

- 165 Summa super titulis decretalium compilate (!) a magistro Goffredo de Trano cardinali
- = 88 166 Item liber de anima et Alanus²⁶ de planctu nature
- = 86 167 Item Lucanus²⁷

Magistri Jessconis

- 168 Boecius de disciplina scholarum²⁸ et principium alii Boecii
- 169 Item sententiarum questiones domini de Dubczan decani
- 170 Item summa Pisani (!)

P o z n á m k y

- a) 1430: (následuje) ... benedictiones continentur episcopales.
 b) 1430: bez „item“ připsáno celé jinou rukou.
 c) 1430: následuje ... et de octo ...
 d) 1430: následuje: ... et anibus de officiis et pastorale beati Gregorii et libri Ysaac de diversis materiis et anibus... (písař 1435 při opisování vynechal omylem jeden ze dvou po sobě jdoucích a shodně končících [et anibus] řádků).
 e) 1430: celé připsáno jinou rukou.
 f) 1430: imperatorum chybí.
 g) 1430: ... domini ...
 h) 1430: zde končí intitulace.
 ch) 1430: inventář knih zde končí.
- ¹ Ladislav (Lacek) z Kravař olomouckým biskupem v l. 1403—1408.
² Zřejmě totožný s proboštem Jakubem, o němž v listinném materiálu zmínka k r. 1380. Srov. CDM XI, str. 175, 182.
³ Johannes Balbi (Baibi) de Janua.
⁴ O Lvovi zmínka k r. 1368 (CDM X, 42 č. 51) a 1377 (CDM XI, 55 č. 65).
⁵ Opis známého registra Řehoře VII. (1021—1085). O opisech Řehořových register srov. Peitz, Das Originalregister Gregors VII. im Vatikanischen Archiv (Reg. Vat. 2). Sitzber. d. Akad. d. Wiss. i. Wien, Bd. 165, 5, str. 105.
⁶ Pravděpodobně jde o některé z děl, které na toto thema napsal Albertus Magnus (De animalibus libri XXVI).
⁷ 1364—1380.
⁸ Comorrhianus Petri Damiani (1006—1072).
⁹ Zanderus de Rambow, can. Olom., archidiaconus Preroviensis, officialis curie episcopatus Olomucensis. V písemných památkách se s ním setkáváme zhruba od pol. 14. stol. (CDM X, č. 12; tamtéž č. 51), naposled v r. 1399 (CDM XII, č. 530). V r. 1401 byl již mrtev (CDM XIII, č. 86).
¹⁰ Collectio trium partium Ivona de Chartes.
¹¹ Goffredus de Trano.
¹² Jacobus de Moravia. Daroval tento kodex olom. kapitule r. 1390 (dle zápisu na prvním foliu).
¹³ Dinus de Mugellis.
¹⁴ Guillelmus de Mandagoto.
¹⁵ Bernard z Pavie.
¹⁶ Guido de Baysio.
¹⁷ Paulus de Liazaris.
¹⁸ Roffredus Beneventanus.
¹⁹ Pillius Medicensis.
²⁰ Jsou zde zřejmě míněny jeho komedie. Srov. Manitius, Handschriften antiker Autoren ..., I. c., str. 12 č. 2.
²¹ Martianus Capella, zřejmě jeho práce De nuptiis Philologiae et Mercurii, která byla ve středověku hojně rozšířenou a oblíbenou učebnicí. Srov. Manitius, I. c., str. 237 č. 166.
²² Je míněn Chalceidův překlad s komentářem Platonova Timaiu. Manitius, I. c., str. 173 č. 102.
²³ P. Papinius Statius. Které jeho dílo je zde míněno, je stěží rozhodnout. Ve středověku rozšířeny zvláště jeho mythologické eposy Thebais a Achilleis. V oblasti německé a v Anglii převažuje Achilleis, ve Francii a Itálii Thebais. Manitius, I. c., str. 125 č. 53.
²⁴ Srov. Manitius, I. c., str. 305 č. 205.
²⁵ Hugutio (před pol. 12. stol. — 1210). Snad je míněn jeho Vocabularius.
²⁶ Alanus ab Insulis (Alan z Lille. — kol. 1128—1202).
²⁷ V úvahu přichází ve středověku jediné dochované dílo Lukanovo Belli civilis libri IX (Pharsalia). Manitius, I. c., str. 115 č. 45.
²⁸ Jde vlastně o dílo neprávem přisuzované Boetiovi. V tomto spojení se po prvé objevuje ve 13. stol. V knihovnách 13. a 14. stol. je řídkým zjevem, na poč. 15. stol. již častější. Manitius, I. c., str. 275 č. 201.

II.

Seznam identifikovaných rukopisů inventáře 1435

pořad. čís. v inv. 1435	dnešní sign.	pořad. čís. v inv. 1435	dnešní sign.	pořad. čís. v inv. 1435	dnešní sign.
7	CO 62	74	CO 20 (2. pars),	114	CO 82
9	CO 203		CO 35 (1. pars)	115	CO 426
11	CO 94, CO 95	76	CO 53	116	CO 42 (CO 38)
20	CO 15	77	CO 72	118	CO 377
23	CO 67		CO 106	119	CO 47 f. 1—59
25	CO 24		CO 326	120	CO 197
27	CO 97	80	CO 19	121	CO 46
28	CO 93, CO 469	83	CO 124 (2. pars),	122	CO 265
29	CO 259		CO 305	123	CO 201
33	CO 51	84	CO 71	124	CO 273
35	CO 181	87	CO 517	127	CO 40
36	CO 98 f. 1—74b	90	CO 56	128	CO 83
37	CO 364	91	CO 122	129	CO 13
39	CO 98 f. 75b—188	94	CO 290	131	CO 91
40	CO 324	95	CO 521	133	CO 398
42	CO 536	96	CO 426	134	CO 210
43	CO 174	99	CO 205	137	CO 80
45	CO 135	100	CO 202	139	CO 591
47	CO 540	101	CO 199 f. 182--212	141	CO 565
48	CO 588	102	CO 209	142	CO 360
50	CO 30	103	CO 90	146	CO 448
51	CO 400	104	CO 199 f. 58—116	147	CO 524
52	CO 52	105	CO 199 f. 117—175	150	CO 242
53	CO 207	106	CO 302 (CO 483)	152	CO 168
58	CO 96	107	CO 48	153	CO 233
62	CO 412	108	CO 285	160	CO 584
63	CO 310	109	CO 206	161	CO 593
64	CO 190	110	CO 589	163	CO 270
66	CO 8—CO 11	111	CO 590	164	CO 403
70	CO 65 (3. pars),	112	CO 272	165	CO 302
	CO 60 (4. pars)	113	CO 47 f. 60—79	168	CO 490, CO 563
71	CO 229		(margaritha)	170	CO 406
73	CO 111		CO 199 f. 2—49b		
			(postille)		

**БИБЛИОТЕКА ОЛОМОУЦКОГО КАПИТУЛА И ЕЕ ИНВЕНТАРНЫЕ СПИСКИ
В НАЧАЛЕ 15 ВЕКА**

Работа посвящена разбору 3 инвентарных списков движимого имущества оломоуцкого капитула (1413, 1430 и 1435 г.). Автор объясняет причины их возникновения (в то время как инвентарный список 1413 г. возникает по обычным причинам, на возникновение инвентарных списков 1430 г. и 1435 г. имеет влияние гуситская эпоха), обращает внимание на их изменения и составные элементы (сходные с другими). Особое внимание автор уделяет списку библиотеки капитула. Он сверяет инвентарные списки с рукописями, сохранившимися в библиотеке капитула (о результатах см. приложение № 2). В заключении указывается на ценнейший отдел библиотеки — собрание юридических рукописей (канонических и легистических), не имевший в свое время в Чехии равного.

Перевод: С. Жажга

**OLMÜTZER KAPITELBIBLIOTHEK UND IHRE INVENTARVERZEICHNISSE
AM ANFANG DES 15. JHDTS**

Der Verfasser befaßt sich mit der Analyse von drei Mobilierverzeichnissen des Olmützer Kapitels aus den Jahren 1413, 1430 und 1435. Er erklärt die Ursachen ihrer Entstehung (während das Inventar 1413 aus geläufigen Gründen entsteht, kommt bei der Entstehung von 1430 und 1435 der Einfluß der Hussitenzeit zur Geltung), untersucht ihre äußere Form und Komposition (die derjenigen der übrigen Fälle analogisch ist). Die größte Aufmerksamkeit läßt er dem Verzeichnis der Kapitelbibliothek angedeihen. Er identifiziert die Inventarverzeichnisse mit den Handschriften, die in der Kapitelbibliothek erhalten blieben (die Ergebnisse der Identifizierung zeigt Beilage Nr. 2). Abschließend wird auf den wertvollsten Bestandteil der Bibliothek, die Sammlung der juristischen (kanonischen und legistischen) Handschriften hingewiesen, die in ihrer Zeit in den böhmischen Ländern keine Analogie aufwies.

Übersetzt M. Beck